

Lippai Jánosnak elévülhetetlen érdemei vannak a magyar haladó biológia területén és a magyar nemzeti művelődés kertészeti vonatkozásaiban. A Habsburg-birodalomhoz tartozó Magyarországon jezsuita létére magyarul írt és már a címlapon büszkén öntudatosan hirdeti „Az Nemes Magyar Nemzetnek közönséges hasznára”. Ez politikai állásfoglalást is tükrözött Lipót abszolutizmusa alatt. Munkája az első tudományos magyar kertészeti kézikönyv volt, amely két évszázadon át szolgálta a hazai kertészetet és azt csak *Entz Ferenc* kertészeti munkássága szorította ki a használatból a XIX. század közepén.

Dr. Geday Gusztáv

„Herdboy of Hungary”¹

„TO THE NEW GENERATION OF THE AMERICAN MAGYARS”

(Az amerikai magyarság új nemzedékének)

Így hirdette *Finta Sándor* nagy sikerű regényét előszavában *Boray Kerekes György* az Amerikai Magyar Református Egyesület lapjának szerkesztője. És valóban, 1940-ig az amerikai magyarság aligha kapott kézhez szebb karácsonyi ajándékot, mint a *Kisbojtárt*, amely a Harper and Brothers kiadásában – valódi különlegességként – akkoriban megjelent. Hogy a kiadó rangját ne feledjük, tudnunk kell, e könyvet kiadási tervében az év hat legkiválóbbja között jegyezte.

A regény kétnyelvű. Magyarra a hajdúsági származású főesperes, *Daróczy Sándor* fordította. A bilingvitas szerepe érthető: művelni angol nyelvét azoknak, akik Amerika földjén magyarként élnek, és emlékeztetni az óhazára a feledékenyeket.

Finta Sándort a világ szobrászként ismeri elsősorban, de tudni kell, hogy irodalmi munkáival is jelentős hatást gyakorolt az újhazában élő honfitársaira. Hogy pontosabban legyünk: a vésőt félretéve ugyanolyan felelősséggel volt a magyar történelem és irodalom alakjainak elkötelezett ismertetője, mint a magyar népi kultúra, a táj sajtóságainak terjesztője. Szándékában semmiféle hamis illúzió nem igazította, egyszerűen emlékeztetett. Így válhatott az egykori jász-nagykun huszárcapitány, a későbbi ezredes megérdemelt helyének megjelölőjévé. *Kovács Mihály* az amerikai gyarmati felszabadító harcok egyik jeles alakja volt, életét áldozta az amerikai nép szabadságáért. Finta, aki Kossuth, Petőfi, Madách, Ady szellemét fogalmazta meg szobraiban, az egyetértők közös akaratával elérte, hogy a Szenátus az év egy napját Kovács ezredes emléknapijává nyilvánította.²

De miről is szól a *Herdboy of Hungary*, A magyar pásztorfiú, azaz a *Kisbojtár*? Úgy is fogalmazhatnánk, magyar „cowboy-regény”. Valóban pásztor-történet, annak a világnak a motívumaiból összeállítva, amelyet Finta Sándor családi-társadalmi hovatarozása révén tapasztalhatott. Kilencéves volt, amikor szülővárosából, Túrkevérről elköltöztek. S mint-hogy az ő esetében is életre szóló nyomot hagyott a gyermekkor, ez a 4–5 esztendő kitorölhetetlenül beléivódott. A pásztorvilág kipróbált szigorúsága, Ecsegpusztá természeti világa és a pusztai emberek zárkózó következetessége lett az a tiszta forrás, amelyből

¹ *Finta Sándor* születésének századik évfordulójára (Szerk.).

² Finta Sándor Kovács Mihály emlékművének képét a *Honismeret* 1979/3. számának hátsó borítóján közöltük (Szerk.).

Finta Sándor: Anyám (Kozma Károly felv.)

termékeny életútján mindvégig merített. Utólag könnyű egy élet történetét papírra vetni. Mégis hihető, hogy azt a kisbicskát, mellyel – Finta Sándor elmondása szerint – később is minden szobrán a befejező vágást végezte, ekkor, még gyermekkorában kapta. Maga így ír erről: „Na, most megtanítom faragni az én nagyfiamat – mondta apám. Megtanulod egyenként kifaragni az ábécé betűit. Látod? Így kell. Az I betűvel kezdjük. Nagyot dobant a szívem. Amint figyeltem, hogy édesapám milyen mesteri módon kezeli a nagy ujjai közé fogott kis bicskát, éreztem, hogy beteljesedett a kívánságom. Csakugyan megváltozik a világ. Most már lesz mit csinálnom, olyasvalamit, ami hozzám illő s nem kell tovább gunnyasztanom. Így tanultam meg fába vésní az ábécé nagybetűit.”

A regény szerint kilencéves korában, csínytevések sorozatos elkövetése miatt kicsapták az iskolából, s ekkor határozza el, hogy mégsem csizmadia, hanem csikós lesz. Így veszi kezdetét az a kalandsorozat, melyben társa a kiszuperált versenyló, a Mocsos. Minket természetesen jobban érdekelnek azok a megfigyelések és leírások, melyek a pusztával és a pusztán élő emberekkel kapcsolatosak. „A pusztai magyar élete igen egyszerű és sivár. Egész tavaszon, nyáron és őszön át, kora hajnaltól késő estig társ nélkül jár a jószága után”. Egy másik rész a pusztalakók étkezését írja le. „Soha sem láttam kezdetlegesebb tálalást. Szék helyett a kerek asztalhoz húzott kiki egy göngyöleg kecske- vagy borjúbőrt s arra ült. A durván faragott nehéz asztal közepén egy nagy lyuk volt s abban a nagy bogrács lebencs. Hosszú nyelvű kanalakkal ebből merítettek mindannyian... A magyar pásztorok illemszabálya szerint egyszerre két kanál nem nyúlhatott a bográcsba s míg egyrészt arra vártam, hogy a leves hűljön, másrészt meg soromra, a gyorsan fogyó ételből kevés jutott.”

Nem lenne célszerű hosszas elemzésbe bocsátkozni, ismertetve a regény minden érdekes mozzanatát. Ráadásul a teljes mű hozzáférhetetlen az olvasó számára. A magakészítette finom rajzú illusztrációkkal egyetemben azonban meggyőzően bizonyítja a Mester sokol-

dalúságát. Nem tett volna rosszat könyvkiadásunk, ha a centenáriumi évében – vagyis az idén – megjelentette volna a Kisbojtárt.

Finta Sándort világszerte jobban ismerik, mint Magyarországon. Ennek oka nem az el nem ismerés, inkább a szűk körű publicitás. Ezért megragadjuk az alkalmat, hogy életútját ismertessük.

1881. június 12-én született Túrkevéen. Életét műszaki pályának szentelte mindaddig, amíg a sors igazán szeszélyes fordulata révén a szobrászatot nem választotta. Az első világháború után, már érett férfikorban külföldre távozott. Erre különösebb oka nem lehetett, mert bár elkészíti és sokszorosítja a Sztrájk című plakettjét, a fehérterror megkíméli. Nem így öccsét, akit kivégeztek. 1920-ban második feleségével, *Kántor Kata* iparművésszel Brazíliába távozott. Brazília ekkor ünnepli függetlenségi centenáriumi évét és világkiállítását tervez. Finta jelentkezik vázlataival, és megkapja a kiállítás szobrászati igazgatását. Három nagyméretű munkáját állítják fel Rio de Janeiróban.

Nem sokáig van maradása, vonzza az északi állam nagyobb lehetőségeivel... A szigorú bevándorlási törvények átmenetileg megkötik ugyan előrehaladását, de hamarosan eljön az idő, mikor a magyarok és az amerikai mecénások egymásnak adják műterme kilincset. Ekkor készíti el New York vezető egyházi személyiségének márvány mellszobrát, amely *Munkácsy* mellett másodikként képviselte a magyar művészetet Amerika nemzeti múzeumban. A nagy siker és a növekvő népszerűsége ellenére „új hazát” keres: Los Angelesbe költözik, ahol élete végéig dolgozik. Életműve tereket, középületeket, múzeumokat díszít. Mégis talán az a néhány tucat kispasztika, fa- és csontfaragás a legbecsesebb, mely szülővárosában látható testvéröccse, *Finta Gergely* szobrai mellett.

Nagy álmuk, hogy a Finta testvérek műveiből Túrkevéen múzeum létesüljön, megvalósult. Szobraik bemutatására külön terem épült, s a múzeum is nevüket viseli.

Befejezésül – s mintegy életútja összefoglalásaként – hadd álljon itt egy idézet, mely a TÁROGATÓ című kanadai magyar folyóirat egyik 1944-ben megjelent cikkéből való. „Finta Sándort mind művészt nagyra becsülöm, mint költőt tisztelem, de én a hírneve és a dicsősége mellett mégis az emberi humanitásáért becsülöm legtöbbször. És hiszem, nem vagyok egyedül, ki így gondolkodik”.

Ezt a hitet bizvást megerősíthetjük.

Fehérvári Béla

Finta Sándor Nyitrán

Hogyan került *Finta Sándor* a Nagykunság (Túrkeve) szülőtte a Felvidékre? Ennek a történetnek drámai előzményei vannak. Amikor 1903-ban, huszonhárom éves korában Nagyváradra került, ott öccsével együtt gyilkosságba keveredett. Egy kerítőtől gyilkoltak meg, mert szép, fiatal húgukat elcsábította. Ezért a tettért öccsét 8 évre, Finta Sándort pedig 12 évre ítélték. Büntetésének kitöltésére a Szamosújvár mellett fekvő, *Martinuzzi Fráter György* által 1540-ben épített várban létesített fegyházat jelölték ki.

Finta a fegyházban töltött ideje alatt dolgozott a kovácsműhelyben, a csatornázásnál és az asztalosműhelyben. A fegyház igazgatója felismerte képességeit és megbízta a fényképészeti osztály vezetésével. Nemsokára az igazgató fülébe jutott, hogy Finta a napi kenyéradagját nem fogyasztja el, hanem szobrokat készít belőle. Az igazgató kérte, hogy mutassa meg a kenyérből formált szobrokat. Ennek során Finta elmondta, hogy őt a képzőművészet érdekli, már az asztalosműhelyben is rajzolt és festett. Az igazgató megmutatta a szobrokat egy újságíróknak és a fegyenc egyszerűbe híres emberré lett. Az újságok hosszan írtak róla, híre külföldön is elterjedt. Lehetővé tették, hogy szobrászként